Liite 1
Khall 5.11.2018 § 220
Kvalt 14.11.2018 § 29

ENONTEKIÖN KUNNAN KOTOUTTAMISOHJELMA MAAHANMUUTTAJILLE 2018 -2021

1. Johdanto

Enontekiöllä on verrattain vähän ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Osa heistäkin on muuttanut maantieteellisesti läheltä, naapurimaiden naapurikunnista. Vuonna 2015 yhteensä 37:llä enontekiöläisellä oli ulkomaan kansalaisuus. Lisäksi eräiden enontekiöläisten matkailuyritysten palveluksessa on sesonkikausina ulkomaalaisia työntekijöitä tai harjoittelijoita. Vertailun vuoksi todettakoon, että Muoniossa vuonna 2015 asui 93 ulkomaalaista henkilöä ja Kittilässä 147 ulkomaalaista henkilöä.

Enontekiöläisten mielestä Enontekiöllä eläminen on erilaista kuin muualla. Paikallisiin kotouttamishaasteisiin kuuluvat pitkiä etäisyydet ja pieni väestöpohja. Talvi on pitkä, pimeä ja kylmä, mutta myös kaunis ja rauhallinen. Kesällä tottumattoman yllättävät sääsket, mäkärät ja polttiaiset. Kotouttamiseen kuuluukin jokapäiväinen tieto, joka auttaa arjen sujumisessa. On esimerkiksi osattava pukeutua olosuhteiden mukaan. On ennakoitava elämäänsä ja palvelujen tarvetta, koska moni niistä on kaukana. Harrastukset vaativat omatoimisuutta ja aktiivisuutta. Työpaikkoja on kunnassa tarjolla melko rajoitetusti. Monet ovatkin työllistäneet itsensä yrittäjinä. Yrittäjyyttä taas rajoittaa paikallisen kysynnän vähäisyys. Iso osa yrityksistä toimiikin matkailun saralla, missä on tarjolla myös sesonkiluonteista työtä.

Toisaalta Enontekiö on vastaanottava paikkakunta ja paikalliset ihmiset ovat tottuneet erilaisuuteen. Enontekiön kunta on saamelaisten kotiseutualuetta ja rajaseutualuetta, missä eri kulttuurit ja kielet ovat eläneet rinnakkain pitkän ajan. Enontekiö on myös matkailualuetta. Kunnassa on tottumusta erilaisten ja eritaustaisten ihmisten kanssa toimeen tulemiseen ja tarvittaessa avun antamiseen.

Suomessa halutaan edistää maahanmuuttoa, jota tarvitaan väestön ikääntymisen johdosta. Enontekiön väestökehitys on viime vuosina ollut huolestuttava. Väkiluku on hieman laskenut ja ikärakenne vinoutunut. Lapsia syntyy vuosittain 10-20. Kunnan väestöstä yli puolet on jo viettänyt 50-vuotisjuhlansa. Ikääntyneeseen kuntaan olisi toivottavaa saada lisää työikäisiä henkilöitä sekä lapsiperheitä.

Suomi ottaa vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia pakolaisia kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Enontekiön kunta on solminut Lapin ELY-keskuksen kanssa sopimuksen, jonka mukaan kuntaan voidaan sijoittaa 20 kiintiöpakolaista vuonna 2017. Aiemmin ELY-keskuksen kanssa oli sopimus kuntaan omatoimisesti muuttavien pakolaisten vastaanotosta ja pakolaisista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Sopimuksen perusteella on vastaanotettu muutama henkilö, jotka kuitenkin ovat muuttaneet melko pian muualle.

Enontekiön kuntastrategian mukaan päämääränä on kehittää Enontekiöstä hyvä paikka elää, tehdä työtä ja yrittää. Keskiössä on myös hyvinvoiva enontekiöläinen. Kaikkien kuntalaisten yhteistyö on tärkeää päämäärän saavuttamiseksi.

Kotoutumislain (1386/2010) mukaan kunnan on laadittava kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi kotouttamisohjelma, joka hyväksytään kunnanvaltuustossa ja jota tarkistetaan

kerran neljässä vuodessa. Kotouttamisohjelmaan sisältyvät keinot, jolla uudet kuntalaiset pääsevät mukaan enontekiöläiseen elämänmenoon ja työelämään. Ohjelmassa myös kuvaillaan, miten kunnan palvelut palvelevat uusia kuntalaisia ja miten heidän erityiset tarpeensa huomioidaan palveluissa.

Enontekiön kunnanvaltuusto on hyväksynyt edellisen kotouttamisohjelman 13.12.2013.

2. Kotouttaminen Enontekiön kunnassa

Tavoite: Maahanmuuttajat osallistuvat elämään paikkakunnalla ja paikallisen yhteisön rakentamiseen kielitaitoisina ja pärjäävinä kuntalaisina. Kuntalaiset kokevat maahanmuuttajat osaksi yhteisöä sitä rikastuttavana osana.

2.1. Tiedot Enontekiön kunnasta ja asumisesta Enontekiöllä

Enontekiön erityisiin olosuhteisiin perehdytetään yhdessä Revontuliopiston, yhdistysten ja vapaaehtoisten kanssa sovittavalla tavalla, esimerkiksi kansalaisopiston kurssilla tai eri tahojen ylläpitämällä Cafe Enontekiö –toiminnalla. Aiheina mm. pakkanen, kaamos, räkkä, jokamiehen oikeudet, kalastus-ja metsästys, marjastus, ruoka, paikkakunnan kulttuurit, paikkakunnan yhdistyselämä, kylästelytavat ja paikallisdemokratia. Maahanmuuttajille yritetään saada yhdistysten vapaaehtoistyönä kummipareja, jotka arkipäivässä auttavat paikkakunnan tapoihin ja olosuhteisiin tutustumisessa.

Muuttoilmoituksen tekemisessä maistraattiin auttaa tarvittaessa kunnan maahanmuuttovastaava tai sosiaalipalvelu. Kunnan maahanmuuttovastaavana toimii kehitysjohtaja. Maahanmuuttovastaava toimii kunnan toimintaa koordinoivana tahona maahanmuuttoasioissa ja ohjaa sekä opastaa maahanmuuttajia palvelujen piiriin.

2.2. Asuminen

Kunnan maahanmuuttovastaava ohjaa maahanmuuttajan kunnan omistamien kiinteistöyhtiöiden vuokra-asuntotarjontaan, mikäli hänellä ei ole asuntoa Enontekiöllä.

Isännöitsijä tai asuntosihteeri auttaa vuokravakuuden ja asumistuen hakemisessa, mahdollisen suoramaksusopimuksen tekemisessä pankin kanssa sekä asioinnissa sähköyhtiön ja vesihuollon kanssa.

Kiinteistönhoitaja opastaa asumiseen liittyvissä asioissa, kuten lämmityksessä, jätehuollossa ja turvallisuudessa. Tarvittaessa kiinteistönhoitaja tekee kotikäyntejä asumisen asianmukaisuuden tarkistamiseksi. Kiinteistöyhtiöillä on varallaolojärjestelmä, jolloin kiinteistönhoitaja on tavoitettavissa vuorokauden ympäri. Kiinteistöyhtiö järjestää asukastoimintaa, mm. asukaskokouksia ja pihatalkoita, joihin maahanmuuttajia ohjataan mukaan.

2.3. Alkukartoitus

Maahanmuuttajan alkukartoituksesta säädetään kotoutumislain 9 §:ssä ja alkukartoituksen järjestämisestä kotoutumislain 10 §:ssä sekä alkukartoituksesta annetulla valtioneuvoston asetuksella (VNa 570/2011). Alkukartoituksella tarkoitetaan toimenpidekokonaisuutta, jonka avulla arvioidaan alustavasti maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien palvelujen ja toimenpiteiden tarve.

Alkukartoituksessa selvitetään tätä tarkoitusta varten tarvittavat tiedot maahanmuuttajan aikaisemmasta koulutuksesta, työhistoriasta, kielitaidosta ja muusta työllistymiseen sekä kotoutumiseen vaikuttavasta seikasta.

TE-toimisto käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle, joka on rekisteröity työttömäksi työnhakijaksi. Kunta, käytännössä kunnan sosiaalitoimi, taas käynnistää alkukartoituksen silloin, kun maahanmuuttaja saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea. Kunta tai TE-toimisto voi käynnistää alkukartoituksen sitä pyytäneelle muulle maahanmuuttajalle, jos tämän arvioidaan sitä tarvitsevan. Kartoitus tulee käynnistää kahden kuukauden kuluessa pyynnöstä tai asiakkuuden alkamisesta

2.4. Kotoutumissuunnitelma

Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, jos hän on julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitettu työtön työnhakija tai jos hän saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetun lain mukaista toimeentulotukea. Kotoutumissuunnitelma voidaan laatia myös muulle maahanmuuttajalle, jos hänen arvioidaan alkukartoituksen perusteella tarvitsevan suunnitelmaa kotoutumisen edistämiseksi. TE-toimisto lähettää asiakkaalle kutsun saapua kotoutumissuunnitelman laatimistilaisuuteen. Kunta, käytännössä kunnan sosiaalitoimi, osallistuu kotoutumissuunnitelman laatimiseen, jos maahanmuuttaja ei ole työnhakija.

Kotoutumissuunnitelma on yksilöllinen suunnitelma toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Kotoutumissuunnitelmassa voidaan sopia myös maahanmuuttajan oman äidinkielen opetuksesta, yhteiskuntaan perehdyttävästä opetuksesta, luku- ja kirjoitustaidon sekä perusopetusta täydentävästä opetuksesta, kotoutumiskoulutuksesta ja muista kotoutumista yksilöllisesti edistävistä toimenpiteistä, joita voivat olla esim. omaehtoisten opiskelujen tukeminen, erilaiset TE-toimiston hankkimat valmennukset, kokeilut, työvoimakoulutus sekä palkkatuettu työ.

Suunnitelman laadinta on aloitettava viimeistään kahden viikon sisällä alkukartoituksesta. Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon maahanmuuttajan omat kotoutumista edistävät tavoitteet. Suunnitelmassa TE-toimisto sopii maahanmuuttajan kanssa koulutuksesta, työnhausta ja sen tavoitteista sekä työnhakua tukevista ja työllistymistä edistävistä toimenpiteistä ja palveluista. Kunta sopii suunnitelmassa maahanmuuttajan kanssa kotoutumista ja työllistymistä edistävistä kunnan palveluista tai muista toimenpiteistä, jos maahanmuuttaja ei mm. terveydentilansa, ikänsä tai perhesyiden vuoksi voi osallistua kotoutumista tukeviin työvoimapoliittisiin palveluihin. Suunnitelmaa tarkistetaan vähintään kerran vuodessa.

Mikäli maahanmuuttaja kieltäytyy ilman pätevää syytä kotoutumissuunnitelman laatimisesta, sen tarkistamisesta tai osallistumasta kotoutumissuunnitelmassa sovittuun toimenpiteeseen, hänen oikeuttaan kotoutumistukena maksettavaan etuuteen voidaan rajoittaa työttömyysturvalain ja toimeentulotukilain puitteissa.

Työttömän maahanmuuttajan osalta kotoutumissuunnitelma on edellytys toimeentuloturvalle. Kotoutumissuunnitelma laatimisesta ja toteuttamisesta vastaa sosiaalitoimisto työttömien ja työelämän ulkopuolisten osalta, maahanmuuttovastaava työssäkäyvien osalta. Työssäkäyvien osalta kotoutumissuunnitelma on vapaaehtoinen. Maahanmuuttovastaava ehdottaa kotoutumissuunnitelma laatimista niille henkilöille, joiden alkukartoituksen laadintaan hän on osallistunut.

2.5. Tulkkauspalvelut

Viranomaisten on huolehdittava asian tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos maahanmuuttaja ei osaa suomen kieltä. Tulkkaus järjestetään etätulkkauksena pääosin ostopalveluna. Jos tulkkauspalveluja tarvitaan paljon, kunta kilpailuttaa tulkkauspalvelut.

ELY-keskus (KEHA) korvaa kunnalle pakolaisten tulkkauskustannukset, kun käytettävät tulkkauspalvelut ovat aiheutuneet sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden käytöstä, kotoutumissuunnitelman laatimisesta, maahantulon alkuvaiheen kotoutumispalveluiden käytöstä, perehdyttämisestä kunnassa (asioiminen kaupassa, viranomaisissa, julkisen liikenteen käytössä yms.) sekä koulun tai päiväkodin ja kodin välisestä yhteistyöstä.

2.6. Varhaiskasvatus

Alkukartoituksen yhteydessä joko maahanmuuttovastaava tai sosiaalitoimisto ohjaa ne maahanmuuttajat, joilla on alle kouluikäisiä, päivähoitoa tarvitsevia lapsia, ottamaan yhteyttä kunnan varhaiskasvatusohjaajaan.

Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään valtakunnallisia käsikirjoja ”Monikulttuurinen päivähoito ja S2-OPETUS Menetelmiä lapsen suomen kielen oppimisen tukemiseen”.

Varhaiskasvatusyksikön vastaava huolehtii siitä, että lapselle tehdään yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä perheen kanssa, johon sisältyy äidinkielen oppimisen kehittämistä koskeva suunnitelma. Päivähoidossa käytetään hallintosäännön mukaisella päätöksellä omakielistä tai muuta avustajaa, jos se on tarpeen.

Lapsille, jotka eivät ole päivähoidossa, voidaan tarvittaessa järjestää avointa päiväkotitoimintaa, johon lapsi osallistuu vanhempiensa tai vanhempansa kanssa.

Tulosidonnaista asiakasmaksua ei peritä, jos päivähoito järjestetään lapsen kotouttamiseksi, eikä vanhempien työelämään tai opiskeluun osallistumisen vuoksi. Avoimesta päiväkotitoiminnasta ei peritä asiakasmaksua. Päätöksen asiakasmaksusta tekee varhaiskasvatuksen ohjaaja.

2.7. Perusopetus

Maahanmuuttajien opetuksessa toteutetaan oppilaiden taustat ja lähtökohdat huomioon ottaen peruskoulun yleisiä tavoitteita. Perusopetus tuottaa kaikille jatko-opintokelpoisuuden. Suomessa asuvat 6 - 17 vuotiaat lapset ovat oppivelvollisia.

Käytössä on kolmiportainen tuki ja erillisellä lautakunnan päätöksellä koulunkäynninohjaajan tuki. Tarvittaessa, jos maahanmuuttajaoppilaita on useita, järjestään valmentavaa opetusta erillisessä ryhmässä vuoden ajaksi. Tällöin taitoaineet opiskellaan ikäluokan mukaisen opetusryhmän mukana.

Maahanmuuttajan koulunkäynti suunnitellaan yksilöllisesti hänen huoltajiensa ja koulun kanssa. Oppilaan äidinkielen opinnot suunnitellaan ja järjestetään etäyhteyksin. Vastuuhenkilönä em. järjestelyissä on koulun apulaisjohtaja/rehtori.

Aikuisten perusopetusta ei Enontekiöllä järjestetä. Oppivelvollisuusiän ylittäneet henkilöt, jotka tarvitsevat perusopetuksen opintoja, joutuvat lähtemään muualle.

2.8. Työ, yrittäminen elinkeino

Te -toimisto tekee ammattitaidosta ja työelämävalmiuksista alkukartoituksen. Maahanmuuttajalla on mahdollisuus osallistua aikuiskoulutukseen, työkokeiluun ja työharjoitteluun. Monialaista palvelua tarvitsevat maahanmuuttajat saavat palvelua TYP-verkostolta. Sosiaalitoimisto voi järjestää kuntouttavaa työtoimintaa työttömän maahanmuuttajan työelämään osallistumisen edistämiseksi.

Työelämään mukaan pääseminen on keskeistä työikäisten maahanmuuttajien kotoutumiselle. Jos henkilön ei ole mahdollista saada palkkatyötä, pyritään järjestämään työkokeiluja, työharjoittelua tai kuntouttavaa työtoimintaa työpaikoilla. Enontekiön kunnan kehittäminen ja elinvoima -toimiala järjestää yritystoiminnasta kiinnostuneille maahanmuuttajille neuvontaa. Palvelua tarjotaan myös englannin kielellä ja tarvittaessa järjestetään tulkkaus ydinasioista.

2.9. Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutusta järjestetään oppivelvollisuusiän ylittäneelle maahanmuuttajalle ja siitä säädetään kotoutumislaissa (20-21§). Kotoutumiskoulutus toteutetaan pääsääntöisesti työvoimakoulutuksena, mutta se voi olla myös omaehtoista koulutusta. Työvoimakoulutuksena toteutettavan kotoutumiskoulutuksen tulee noudattaa Opetushallituksen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita.

TE-toimisto ohjaa asiakkaan kotoutumiskoulutukseen alkukartoituspalvelusta tulleen suosituksen mukaisesti. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on kehittää maahanmuuttajan kielellisiä, yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia, joiden avulla maahanmuuttaja selviytyy arkielämän tilanteissa, kykenee toimimaan työelämässä ja hakeutumaan jatko-opintoihin. Työelämän tuntemusta edistetään kotoutumiskoulutukseen sisältyvillä työelämäjaksoilla. Koulutukseen voi sisältyä osaamisen tunnistamista,

tutkinnon tunnustamista ja ammatillista suunnittelua ja uraohjausta. Kielellisenä tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitason.

Kielen oppiminen on maahanmuuttajan kotoutumiselle erittäin tärkeää. Etäopetus antaa uusia mahdollisuuksia maahanmuuttajien kielikoulutukselle. Virtu-pisteiden etäyhteydet kunnan virastotalolla ovat käytettävissä ajanvarauksella. Revontuliopiston kurssitarjontaa käytetään hyväksi mahdollisuuksien mukaan. Käytännön kielenoppimiseksi toivotaan myös, että kaikki kuntalaiset tekevät parhaansa. Tätä viestiä viedään eteenpäin myös yhteistyössä yhdistysten kanssa.

Maahanmuuttajia kannustetaan osallistumaan työelämän kielitutkintojen suorittamiseen. Tavoitteena on että kaikki maahanmuuttajat saisivat suoritettua työelämän keskitason kielitutkinnon viimeistään kolmen vuoden kuluessa paikkakunnalle saapumisesta. Kirjasto järjestää tarvittaessa yhteistyössä yhdistysten kanssa pienimuotoisia kielitilaisuuksia, johon kutsutaan maahanmuuttajia ja paikallisia harjoittelemaan suomen kieltä.

2.10. Nuorisotyö

Nuorisotyössä huomioidaan maahanmuuttajanuoret järjestämällä toimintaa, johon myös maahanmuuttajanuoret voivat osallistua. Etsivä nuorisotyö edistää osallisuutta. Maahanmuuttajanuoret voivat saada työelämävalmennusta nuorisolain mukaisessa työpajatoiminnassa.

2.10. Sosiaali-ja terveyspalvelut

Perusterveydenhuolto järjestää tarvittaessa maahanmuuttajille terveystarkastukset ja sairaanhoidon. Kiintiöpakolaisille järjestetään laaja terveystarkastus, johon sisältyy myös suun terveydenhuollon tarkastus mahdollisimman pian heidän paikkakunnalle saavuttuaan. Pakolaisten osalta Ely-keskus korvaa eräiltä osin heidän sairaanhoitonsa. Vastaanottotyössä käytetään tulkkausta, joka tilataan kunnan osoittamalta palveluntuottajalta, jos yhteistä kieltä ei ole.

Maahanmuuttajat saavat sosiaalipalveluja samoin perustein kuin muutkin kuntalaiset. Sosiaalipalvelujen antaminen perustuu tuen tarpeen arviointiin ja myöntämisestä tehdään viranomaispäätös. Päätös käännetään maahanmuuttajan kielelle.

Viranomaiset ja ammattihenkilöt ovat velvollisia ohjaamaan sosiaalisen tuen tarpeen arviointiin ja/tai asiakkaan suostumuksella tekemään ilmoituksen sosiaaliviranomaisille tuen tarpeen arvioinnin tarpeesta. Ilmoitus voidaan tehdä ilman asiakkaan suostumusta, jos asiakkaan etu sitä vaatii. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on ammattihenkilöiden osalta pakollista ja se voidaan tehdä myös ilman suostumusta, jos lapsen etu vaatii. Viranomaisen tulee kuitenkin aina ilmoittaa asianosaiselle ilmoituksen tekemisestä.

Kotoutumissuunnitelman yhteydessä sovitaan myös sosiaalipalveluista, joita asiakas tarvitsee kotoutuakseen.

3. Tiedotus ja koulutus kuntalaisille ja viranomaisille

On tärkeää, että kuntalaisille annetaan riittävästi tietoa maahanmuuttajista ja heidän kotouttamisestaan. Erityisen tärkeää tämä on erityisryhmien, kuten vastaanotettavien pakolaisten tapauksessa. Täten kuntalaiset voivat mahdollisuuksiensa mukaan osallistua kotouttamiseen, ja asenneilmapiiri pysyy kotouttamiselle edullisena. Tiedotus hoidetaan kunnan viestintäohjeen mukaisesti.

4. Yhteistyö ja kehittäminen

Kunnan viranhaltijat osallistuvat ELY-keskuksen ylläpitämään Lapin maahanmuutto- ja kotouttamistoimijoiden verkostoon (MAKO-verkosto) ja Tunturi-Lapin MAKO-verkostoon. Osallistuva viranhaltija määräytyy kulloisenkin tapaamisen teeman ja aikataulujen mukaan. Maahanmuuttajille järjestetään mahdollisuuksia vaikuttaa kunnan palveluihin ja kotouttamistoimiin esimerkiksi järjestämällä keskustelutilaisuuksia. Kunta pyrkii kotouttamisessa ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon maahanmuuttajien yksilölliset tarpeet ja toiveet.

5. Kiintiöpakolaisten vastaanotto

Enontekiön kunta vastaanotti ensimmäiset kiintiöpakolaisensa vuonna 2017. Vuoden aikana keskeisimpiä huomioita olivat seuraavat:

- Pakolaisia avustava henkilö (pakolaiskoordinaattori/maahanmuuttokoordinaattori) tulisi palkata hyvissä ajoin ennen pakolaisten maahantuloa
- Valituksi tulleiden kiintiöpakolaisten informoimiseen ennen heidän matkaansa Suomeen on panostettava
- Koordinaattorin tuki on tärkeä osa pakolaisten viihtymistä paikkakunnalla
- On huolehdittava selkeästä työnjaosta toimialojen ja koordinaattorin välillä. Koordinaattori ei vastaa toimialojen töistä**. Pakolaisille tarjottujen palvelujen osalta tehtävänjako noudattelee edellisissä luvuissa esitettyjä periaatteita.** Lisäksi pakolaiset tarvitsevat usein erityispalveluita, kuten erillistä avustavaa koordinaattoria ja mm. erityissairaanhoitoa.
- Pakolaisten tulosta on saatettava tieto toimialoille mahdollisimman aikaisin
- Avoimella tiedottamiselle minimoidaan jatkossakin mm. rasismi ja muu häiriökäyttäytyminen. Kunnan työntekijöiden tulee ilmoittaa vihapuheesta matalalla kynnyksellä poliisille.
- Enontekiö on väestömäärältään pieni ja alueen nuoriso hakee viimeistään lukion jälkeen opiskelupaikkoja muualta. Nuorten kiintiöpakolaisten voi sen vuoksi olla vaikea löytää paikkaansa Enontekiöltä. Enontekiön kunnan kannattaakin vaikuttaa pakolaisten valintaan siten, että tulijoissa on mahdollisimman paljon pieniä lapsia. Kotoutumista edistää myös pakolaisten etninen homogeenisyys ja mahdollisimman pieni vaihtelu pakolaisten ikärakenteessa.

Kiintiöpakolaisten vastaanotosta pienissä kunnissa on tehty prosessikuvaus. Prosessikuvaus on tehty valtakunnallisen AMIF-rahoitteisen OSKU - Täsmäohjaus pakolaisten kuntiin siirtymisen tueksi, Lapin OSKU -hankkeen toimesta. Hankkeen kohderyhmänä ovat kuntien, valtionhallinnon ja vastaanottokeskusten yhteyshenkilöt sekä myönteisen kansainvälisen suojelun päätöksen saaneet turvapaikanhakijat. Prosessiku-

vaus on kokonaisuudessaan nähtävillä ELY-keskuksen sivuilla: https://www.ely-keskus.fi/web/ely/kiintiopakolaisten-vastaanotto-pienissa-kunnissa .

Liite: Käsitteiden määrittelyä (lähde: https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet)

Alkukartoitus
Työttömille työnhakijoille, toimeentulotuen saajille ja sitä pyytäville tehtävä kartoitus, jossa arvioidaan alustavasti työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet. Kartoituksesta vastaa kunta tai TE-toimisto. Pohjautuu kotoutumislakiin (9–10 §).

Alkuvaiheen palvelut
Alkuvaiheen palveluihin kuuluvat perustieto, ohjaus ja neuvonta, alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma.

Erityisiä toimenpiteitä tarvitseva maahanmuuttaja
Maahanmuuttaja, joka tarvitsee tehostettuja kotouttamistoimenpiteitä erityisesti sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, iän, perhetilanteen, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella.

Etninen tausta
Kuuluminen etniseen ryhmään. Etninen ryhmä on ihmisjoukko, jonka katsotaan olevan toisista erottuva kulttuuriperintönsä, uskontonsa, kielensä tai alkuperänsä takia.

Etniset suhteet
Eri etnisten ryhmien suhtautuminen toisiinsa. Tavoitteena on hyvät etniset suhteet, eli kunnioittava asenneilmapiiri ja toimiva vuorovaikutus eri väestöryhmien välillä riippumatta mahdollisista näkemyseroista.

Kansainvälistä suojelua saava
Henkilö, joka on saanut pakolaisaseman tai oleskeluluvan toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella. Ulkomaalaislaista poistui 16.5.2016 säädös, jonka mukaan turvapaikanhakijalle on voitu myöntää oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella.

Kiintiöpakolainen
YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) pakolaiseksi katsoma henkilö, jolle on myönnetty maahantulolupa Suomeen pakolaiskiintiön puitteissa.

Kotouttaminen
Kotoutumisen monialainen edistäminen ja tukeminen. Tähän pyritään viranomaisten ja muiden tahojen tarjoamien kotoutumista edistävien ja tukevien toimenpiteiden ja palveluiden avulla. Nämä määritellään henkilökohtaisessa kotoutumissuunnitelmassa.

Kotouttamisohjelma
Kunnan (tai kuntien yhdessä) laatima, kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi kunnanvaltuustossa hyväksyttävä ohjelma. Ohjelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja se tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Ohjelma otetaan huomioon kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa. Sen laadintaan, toteutukseen ja seurantaan osallistuvat alueelliset ja paikalliset viranomaiset sekä muut keskeiset toimijat. Pohjautuu kotoutumislakiin (32–33 §).

Valtion kotouttamisohjelma on valtioneuvoston hyväksymä ohjelma, jossa on määritelty hallituskaudelle kotouttamisen tavoitteet ja toimenpiteet.

Kotoutuminen
Maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka päämääränä on, että maahanmuuttaja tuntee olevansa yhteiskunnan aktiivinen ja täysivaltainen jäsen.

Tavoitteena on, että maahanmuuttaja omaksuu yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Samalla kun hän tutustuu uuden asuinmaansa kielelliseen ja kulttuuriseen ympäristöön, tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Vastavuoroisesti vastaanottava yhteiskunta saa uusia vaikutteita ja monimuotoistuu.

Kotoutumisen edistäminen
Maahanmuuttajan kotoutumisprosessin tukeminen viranomaisten tai muiden toimijoiden toimenpiteillä.

Kotoutumiskoulutus
Sisältää suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä muita yhteiskunnallisia valmiuksia. Tarvittaessa kotoutumiskoulutus sisältää luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Kotoutumiskoulutus järjestetään pääsääntöisesti työvoimakoulutuksena. Kotoutumissuunnitelmaan voidaan sisällyttää myös omaehtoista opiskelua yleissivistävässä koulutuksessa. Tällöin opiskelua voidaan tukea työttömyysetuudella.

Kotoutumissuunnitelma
Maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Kotoutumissuunnitelma voidaan laatia myös alaikäiselle ja tarvittaessa perheelle. Pohjautuu kotoutumislakiin (11–18 §).

Kulttuuritietoisuus
Viranomainen osaa huomioida mm. viestinnässä ja asiakaskontaktissa kulttuurin vaikutuksen sekä asiakkaassa että itsessään.

Kotoutumislaki, laki kotoutumisen edistämisestä
1386/2010, voimaantulo 1.9.2011.

Maahanmuuttaja
Maasta toiseen muuttava henkilö. Yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä.

Monialainen yhteistyö
Eri toimialojen viranomaisten ja muiden tahojen tekemä yhteistyö.

Monimuotoisuus
Tarkoittaa kaikkia niitä ominaisuuksia ja piirteitä, jotka organisaatiossa tai yhteiskunnassa erottavat ihmiset toisistaan. Erottavia tekijöitä ovat muun muassa ikä, sukupuoli, etninen tausta, kulttuuri, uskonto, koulutus, siviilisääty, seksuaalinen suuntaus, asenteet ja arvot, persoonallisuus sekä poliittinen ja taloudellinen asema.

Kotouttaminen.fi-sivuston yhteydessä painotetaan etenkin etniseen/kulttuuriseen taustaan liittyvää monimuotoisuutta.

Monimuotoisuusosaaminen
Ajattelu- ja toimintatapoja sekä käytäntöjä, jotka perustuvat toisen henkilön kunnioittamiseen ja arvostamiseen riippumatta hänen taustastaan tai asemastaan. Keskeistä on osata tunnistaa ja tunnustaa toisen

henkilön yleisinhimilliset, mutta myös esimerkiksi kulttuurisesta erilaisuudesta tai vähemmistöasemasta nousevat tarpeet. Yleisenä tavoitteena on parantaa vähemmistöryhmiin kuuluvien asemaa.

Muunkielinen
Suomessa asuva henkilö, jonka äidinkieli on joku muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Ks. myös vieraskielinen.

Ohjaus ja neuvonta
Kunnan, TE-toimiston ja muiden viranomaisten antamaa opastusta, ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävistä toimenpiteistä, palveluista ja työelämästä.

Osallisuus
Tunne kuulumisesta suurempaan yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen. Halu osallistua sen toimintaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja/tai poliittisesti.

Pakolainen
Ulkomaalainen, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka YK:n pakolaisjärjestö (UNHCR) katsoo olevan pakolainen.

Paluumuuttaja
Ulkosuomalainen, joka palaa Suomeen. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin, kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. Viimeksi mainitut ovat suomalaisia kansallisuudeltaan, mutta eivät kansalaisuudeltaan.

Peruspalvelut
Kaikki erityislainsäädäntöön perustuvat kuntien järjestämis- ja rahoitusvastuulla olevat palvelut, etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen lakisääteiset valtionosuusjärjestelmän piiriin kuuluvat palvelut.

Perustieto
Oleskeluluvan myöntämisen tai viimeistään kotikunta- ja väestörekisteröinnin yhteydessä annettava perustieto oikeuksista, velvollisuuksista yhteiskunnassa ja työelämässä sekä tieto mahdollisuuksista kotoutumista edistäviin palveluihin.

Rasismi
Aate tai toiminta, jossa ihmisten eriarvoinen kohtelu (syrjintä) oikeutetaan heidän ”rotunsa” ja siihen liitettävien fyysisten ja henkisten piireiden mukaan. Ajattelutapaan yhdistyy paitsi stereotyyppiset käsitykset ”roduista” ja etnisistä ryhmistä, usein myös ajatus jonkun ryhmän paremmuudesta ja ylivallasta. Rotukäsite on nykytieteessä vahvasti kyseenalaistettu. Myös eriarvoisuuteen johtavia yhteiskunnallisia rakenteita tai toimintatapoja voidaan kutsua rasistisiksi.

Siirtolainen
Henkilö, joka muuttaa maasta toiseen rakentaakseen siellä itselleen uuden elämän. Siirtolainen voi olla joko maastamuuttaja tai maahanmuuttaja.

Sosiaalinen vahvistaminen
Koostuu maahanmuuttajalle suunnatuista toimenpiteistä, joiden avulla pyritään edistämään tämän elämäntaitojen parantamista ja ehkäisemään syrjäytymistä.

Turvapaikanhakija
Henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Henkilöllä ei ole vielä oleskelulupaa Suomessa.

Ulkomaalainen
Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.

Vieraskielinen
Suomessa asuva henkilö, joka on rekisteröinyt äidinkielekseen jonkin muun kielen kuin suomen, ruotsin tai saamen. Ks. myös muunkielinen.

Välillinen syrjintä
Tilanne, jossa henkilö joutuu erityisen epäedulliseen asemaan muihin nähden näennäisesti puolueettoman säännöksen, perusteen tai käytännön vuoksi ilman, että toiminnalle on olemassa hyväksyttävä peruste. Esimerkiksi sosiaalipalvelutoimiston tai terveyskeskuksen työntekijä saattaa jättää neuvomatta maahanmuuttajaa, vammaista tai iäkästä henkilöä viranomaislomakkeen täyttämisessä, vaikka huomaa, ettei asiakas ymmärrä lomakkeen sisältöjä. Asiakas saa tällöin samanlaista palvelua kuin kaikki muutkin, vaikka tarvitsisi erityistä neuvontaa. (Yhdenvertaisuus 2. Sisäministeriö 2014.)

Välitön syrjintä
Henkilöä kohdellaan eriarvoisesti verrattuna siihen, miten jotakuta muuta kohdellaan vastaavanlaisessa tilanteessa. Eriarvoinen kohtelu tarkoittaa kohtelua, joka aiheuttaa henkilölle haittaa, kuten esimerkiksi saamatta jääneitä etuisuuksia, taloudellista tappiota tai valinnanmahdollisuuksien vähenemistä. Esimerkiksi omankielisten palveluiden ulkopuolelle jääminen on välitöntä syrjintää. (Yhdenvertaisuus 2. Sisäministeriö 2014.)

Yhdenvertaisuus
Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät, kuten syntyperä tai ihonväri, eivät saisi vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja - perusoikeudet kuuluvat kaikille.

Yhdenvertaisuuslaki
20.1.2004/21, voimaantulo 1.2.2004